

stylizuje śpiew słowika; Walc f-moll w trio ilustruje bicie zegara i turkot zajeżdżającego powozu (napisany w Dreźnie, na pożegnanie z Marią Wodzińską, której mieszkanie znajdowało się obok Frauenkirche, kościoła, posiadającego dzwicznie bijący zegar); Etiuda gis-moll (tercjowa) napisana pod wpływem mickiewiczowskiego wiersza „Droga do Rosji“ ma — wedle tradycji — w tercjowych biegnikach prawej ręki stylizować wycie wichru syberyjskiego, ósemkowe figury zaś lewej ręki oddają rytm jadącej kibitki. Tu należy też motyw z ustępu h-moll Nokturnu H-dur op. 31, nr 1, w którym Chopin zilustrował swą wizję pukającej śmierci, oraz nastroju okropnego przerażenia i rezygnacji, przeżytych w czasie choroby. Tu możemy też zaliczyć motyw akompaniamentu z Preludium Des-dur, ustęp E-dur z Poloneza As-dur, całą ostatnią część Sonaty b-moll, którą kompozytor sam określił jako „ogadywanie po marszu“, a więc jako stylizację skłębionego gwaru głosów ludzkich po pogrzebie. Przykłady wymienione były przeważnie transpozycją s z m e r o w y c h zjawisk na motywy muzyczne. Ale i stylizację d z w i ę k o w y c h zjawisk znajdziemy u Chopina równie często. Dźwięki w ramach życia codziennego stanowią niekiedy skondensowane symbole całych kompleksów przedstawień. Jak katarynka w „Petruszcze“ Strawińskiego jest symbolem nastrojów i obrazów jarmarcznych, jak motywy fujarkowe u Dworzaka, Noskowskiego i in. kojarzą się w wyobraźni słuchaczy z nastrojami sielskimi, tak i kobzowe, basetlowe kwinty puste w mazurkach Chopina spełniają podobną funkcję (Mazurek a-moll, op. 17, nr 4, F-dur, op. 68, nr 3, op. 68, nr 1, i w in.).

Do tej kategorii czynników programowych (nie można tu bowiem mówić o motywach czy tematach), należy stylizacja bicia zegara we wspomnianym Walcu f-moll, a także w Walcu As-dur, op. 69, zwanym „*Les Adieux*“. Tu musimy też zaliczyć zasadniczy motyw akordowy z marsza pogrzebowego, którego prototypem było bicie dzwonów kościelnych. Pomysł tego marsza miał powstać w czasie ciężkiej choroby Chopina, który w wyobraźni przeżył już nawet swój własny pogrzeb (w tym czasie też, pod wpływem złych przeczuć sporządził swój testament).

Znacznie rzadziej występują u Chopina motywy, ilustrujące zjawiska w z r o k o w e. Tu należy motyw z Walca Des-dur, tzw. „*la valse au petit chien*“, którego motyw wstępny miał tworzyć muzyczną ilustrację ruchu pieska Delfiny Potockiej, kręcącego się wokół własnego ogona. Wzrokową genezę mają też najprawdopodobniej motywy Poloneza A-dur, zwanego „królewskim“, a przez Chopina samego często nazywanego „Sobieskim“. Polonez ten powstał w czasie pobytu Chopina w Wiedniu, na skutek rozmyślań kompozytora nad rolą husarii Sobieskiego w odsieczy wiedeńskiej. W czasie spacerów po mieście przesuwały się przed oczyma wyobraźni młodego Chopina obrazy dumnych, pańskich, zwycięskich oddziałów husarii polskiej, snuły się marzenia o wyrażeniu tego wszystkiego w muzyce (czemu daje wyraz w liście do domu) i w tych to obrazach i ma-